

Література

- Богатько, В. (2024). Еліпсис як засіб економії вислову в мові творів Романа Іваничука. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 39, с. 26–35. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2024-39-03>
- Бук, С. (2006). *3000 найчастотніших слів наукового стилю сучасної української мови*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 192 с.
- Бук, С. (2006 а). *3000 найчастотніших слів розмовно-побутового стилю української мови*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 180 с.
- Вегеш, А. І. (2022). *Методика викладання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах: методичний посібник для студентів 4-5 курсів філологічних факультетів*. Ужгород, 101 с.
- Віннічук А. П. (2025). Семантика та символіка кольорів в історичному романі «Маруся Чурай» Л. Костенко. *Українська література. Історичний досвід і перспективи*, № 5, с. 4–12.
- Городенська, К. Г. (2010). *Сполучники української літературної мови*: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 208 с.
- Гороф'янюк, І. В. (2020). *Ботанічна лексика центральноподільських говірок: структурна організація та ареалогія*: монографія / відп. Ред. П. Ю. Гриценко. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 632 с.
- Гороф'янюк, І. В. (2024). Традиційний родильний текст подолан: анатомічний і вербальний коди обрядового тексту. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 39, с. 97–107. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2024-39-09>
- Гороф'янюк, І. В., Дузенко, П. (2025). «Закудікання дороги» – етимологічне коріння й сучасне сприйняття мовного табу українцями. *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica*, вип. 2, т. 4, с. 9–23. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6726/2025-2>
- Завальнюк, І. Я., Отупор, О. В. (2002). Сенсорна лексика як засіб створення художнього пейзажу у творчості Михайла Коцюбинського. *Студії української мови. Лексикологія, граматики. Лінгводидактика*: зб. наук. праць. Вінниця, с. 26–30.
- Завальнюк, І., Іваницька, Н. (2021). Сема та її варіанти в ієрархії номінацій синонімічних рядів українських словоназв денотатів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 32, с. 93–109. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2021-32-93-109>
- Завальнюк, І. Я. (2024). Структурно-семантичні особливості речень із відокремленими означеннями в мові сучасних українських газет. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 39, с. 76–86. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2024-39-07>
- Іваницька, Н. Л. (2005). *Не ламай калину, не стріляй у птаха. Тематично згруповані тексти на екологічну тематику*: посібник з української мови для студентів, учителів та учнів. Вінниця, 308 с.
- Іваницька, Н. Л. (2008). *Статистика в мові і для мови*: посібник для аспірантів, науковців-філологів, студентів. Вінниця: Вид-во Вінницького державного педагогічного університету, 52 с.
- Іваницька, Н. Л. (2016). Змістова й формальна складові інтерпретаційного поля термінів у галузевих словниках сучасної української літературної мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 23, с. 20–26.

- Іваницька, Н. Л. (2017). Кількісно-якісні параметри морфологічних класів слів у повістях Михайла Стельмаха. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 24, с. 135–165.
- Іваницька, Н. Л. (2024). Префікс як варіант морфеми та вияв ознак його семної ядерності й в складі префіксальних дієслів сучасної української мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. параметрії Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 39, с. 36–50. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2024-39-04>
- Іваницька, Н. Л. (2025). Сучасне українське слово в проекції на денотат: теорія, проблеми. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 40, с. 7–25.
- Іллініч, С. Ю. (2008). Квантитативна характеристика формально-синтаксичних параметрів законодавчого тексту. *Філологічні студії*: зб. наук. праць. Вінниця, с. 29–32.
- Ільчук, В. (2018). Мова сучасних ЗМІ як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. параметрії Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 27, с. 89–93.
- Куньч, З. Й. (2007). *Універсальний словник української мови*. Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 848 с.
- Кухар, Н. (2025). Асоціативне поле й асоціативно-семантичні зв'язки лексеми «фейк»: порівняльний аналіз. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. параметрії Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 39, с. 87–96. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2025-40-04>
- Мусієнко, М. М., Серебряков, В.В. (2007). *Екологія. Охорона природи*: словник-довідник. Київ : Т-во «Знання», 624 с.
- Павликівська, Н. (2021). Антропоніми зі спонукальним компонентом в німному просторі українців. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 32, с. 221–227.
- Павлушенко, О. П., Мазай, Л. А. (2021). Концепт «нація» в мовній свідомості української молоді через призму асоціативного експерименту. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 33, с. 144–122.
- Павлушенко, О.А. (2023). Сленгові неологізми в українському комунікативному полі періоду російсько-української війни. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 37, с. 25–36. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2023-37-25-36>
- Павлушенко, О. А., Ватага, О. (2024). Емотивні засоби експресивного вислову в українській версії англомовного мультиплікаційного серіалу «Рік та Морті». *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 39, с. 17–25. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2024-39-02>
- Перебийніс, В. І. (2002). *Статистичні методи для лінгвістів*. Вінниця: НОВА КНИГА, 172 с.
- Прокопчук, Л. В. (2019). Стильові параметри порівнянь у художньому дискурсі В. Шкляра. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 29, с. 57–64.
- Прокопчук, Л. В. (2023). Функційне навантаження порівняльних конструкцій у структурі складного синтаксичного цілого. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені*

Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. праць, вип. 37, с. 93–100.
<https://doi.org/10.31652/2521-1307-2023-37-93-100>

Русанівський, В. М. (1988). *Структура лексичної і граматичної семантики*. Київ : Наукова думка, 240 с.

Сахно, І. П., Сахно, М. П. (1999). *Словник сполучуваності слів української мови (найуживаніша лексика)*. Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетровського ун-ту, 544 с.

Селіванова, О. (2010). *Лінгвістична енциклопедія*. Полтава : Довкілля-К., 844 с.

Цеханська, О.Ф. (2008). *Україна. Живий світ*. Харків : Вид-во «ранок», 128 с.

Джерела

Андрухович, С. (2011). *Фелікс Австрія*. Львів : Вид-во Старого Лева, 288 с.

Гнатко, Д. (2012). *Скеля червоного сонця*. Роман. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 336 с.

Гончар, О. (1985). *Твоя зоря*: роман. Київ : Дніпро, 368 с.

Гуцало, О. (2007). *Сім'я дикої качки*. Київ : Школа, 218 с.

Довженко, О. (2007). *Зачарована Десна. Кіноповісті. Оповідання. Щоденник*. Харків : Фоліо, 287 с.

Кобилянська, О. (1988). *Повісті. Оповідання. Новели*. Київ : Наукова думка, 668 с.

Коцюбинський, М. (2011). *Дорогою ціною: оповідання*. Вінниця : ДП «Державна картографічна фабрика», 120 с.

Нечуй-Левицький, І. (1990). *Кайдашева сім'я*. Київ : Радянська школа, 416 с.

Панас Мирний (2007). *Хіба ревуть воли, як ясла повні*. Донець : ТОВ ВКФ «БАО», 416 с.

Стельмах, М. (2012). *Тому і став я сіячем*. Вибрані твори. Вінниця : ФОА Рогальська І.О., 216 с.

Сухомлинський, В. (2012). *Всі добрі люди – одна сім'я*. Збірка творів. Харків : ВД «Школа», 160 с.

Хвильовий, М. (2004). *Вибрані твори*. Харків : Веста, Вид-во «Ранок», 352 с.

Шкляр, В. (2019). *Чорне сонце*: збірка. Харків : Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 304 с.

Умовні скорочення лексикографічних праць

ВТСУМ (2004) – *Великий тлумачний словник сучасної української мови* / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. Київ : Ірпінь, ВТФ «Перун», 1440 с.

ЛЕ (2007) – *Літературознавча енциклопедія*, у 2-х т. Т.2. / Ю.І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 624 с.

МФЕ (2007) – *Мала філологічна енциклопедія* / укл. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ : Видавництво «Довіра», 477 с.

СЛТ (1983) – *Словник лінгвістичних термінів* / Л. І. Ганич, І. С. Олійник. Київ : Вища школа, 360 с.

ССУМ (2009) – *Словник синонімів української мови* / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк та ін. Київ : Наукова думка, т. 2, 960 с.

ССІС (2006) – *Сучасний словник іншомовних слів*. Близько 20 тис. слів і словосполучень / уклад. О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. Київ : Довіра., 787 с.

СУБТ (2012) – *Словник української біологічної термінології*. Київ : КММ, 744 с.

СУМ (2012) – *Словник української мови* / кер. В.В. Німчук та ін. Київ : ВЦ «Просвіта», 1320 с.

УМ (2007) – *Українська мова: енциклопедія* / редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови) та ін. Київ : Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана», 854 с.

УМКТСЛТ (2001) – *Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів* / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, О. І. Тодор. Київ : Либідь, 224 с.

References

- Bohatko, V. (2024). Elipsys yak zasib ekonomii vyslovu v movi tvoriv Romana Ivanychuka [*Ellipsis as a Means of Expression Economy in the Language of Roman Ivanychuk's Works*]. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics)*: collection of scientific papers, issue 9, pp. 26–35. (in Ukrainian).
- Buk, S. (2006). *3000 naichastotnishykh sliv naukovoho styliu suchasnoi ukrainskoi movy* [3000 most frequently used words in the scientific style of modern Ukrainian]. Lviv: Lviv: Ivan Franko National University of Lviv, 192 p. (in Ukrainian).
- Buk, S. (2006). *3000 naichastotnishykh sliv rozmovno-pobutovoho styliu ukrainskoi movy* [3000 Most Frequent Words of the Colloquial and Everyday Style of the Ukrainian Language]. Lviv: Lviv: Ivan Franko National University of Lviv, 101 p. (in Ukrainian).
- Vegesh, A.I. (2022). *Metodyka vykladannia ukrainskoi movy v zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh: metodychnyi posibnyk dlia studentiv 4–5 kursiv filolohichnykh fakultetiv* [Methods of Teaching the Ukrainian Language in General Education Institutions: A Teaching Manual for 4th–5th Year Students of Philological Faculties]. Uzhhorod, 101 p. (in Ukrainian).
- Vinnichuk, A. P. (2025). Semantyka ta symbolika kol'oriv v istorychnomu romani «Marusya Churai» L. Kostenko [The Semantics and Symbolism of Colours in L. Kostenko's Historical Novel “Marusia Churai.”] *Ukrainian Literature: Historical Experience and Prospects*, No. 5, pp. 4–12. (in Ukrainian).
- Horodenska, K. H. (2010). *Spoluchnyky ukrainskoi literaturnoi movy* [Conjunctions of the Ukrainian Literary Language]: monograph. Kyiv: Dmytro Buraho Publishing House, 208 p. (in Ukrainian).
- Horofianuk, I. V. (2020). *Botanichna leksyka tsentralnopodilskykh hovirok: strukturna orhanizatsiia ta arealohiia* [Botanical Lexicon of Central Podillia Dialects: Structural Organisation and Areology]: monograph / Ed. P. Yu. Hrytsenko. Vinnytsia: TVORY LLC, 632 p. (in Ukrainian).
- Horofianiuk, I V. (2024). Tradytiiniy rodylniy tekst podolian: anatomichniy i verbalnyi kody obriadovoho tekstu [Traditional childbirth texts of Podillia: anatomical and verbal codes of ritual texts]. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics)*: collection of scientific papers, issue 39, pp. 97–107. (in Ukrainian).
- Horofianiuk, I. V., Duzenko, P. (2025). «Zakudykannia dorohy» – etymolohichne korinnia y suchasne spryiniattia movnoho tabu ukraintsiamy [“Zakudykannia dorohy” (‘Jinxing the Road’) – Etymological Roots and Modern Perception of Linguistic Taboo among Ukrainians]. *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica*, issue 2, vol. 4, pp. 9–23. (in Ukrainian).
- Zavalniuk, I.Ya., Otopor, O.V. (2002). Sensorna leksyka yak zasib stvorennia khudozhnogo peizazhu u tvorchosti Mykhaila Kotsiubynskoho [Sensory Vocabulary as a Means of Creating an Artistic Landscape in the Works of Mykhailo Kotsiubynskyi]. *Studies in the Ukrainian Language. Lexicology, Grammar. Linguodidactics*: collection of scientific papers, Vinnytsia, pp. 26–30. (in Ukrainian).
- Zavalniuk, Inna, Ivanytska, Nina (2021). Sema ta yii varianty v iierarkhii nominatsii synonimichnykh riadiv ukrainskykh slovonazv denotativ [Seme and its variants in the hierarchy of nominations of synonymous series of Ukrainian word denotations]. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics)*: collection of scientific papers / edited by E.B. Baran, issue 32, pp. 93–109. (in Ukrainian).
- Zavalniuk I. Ya. (2024). Strukturno-semantychni osoblyvosti rechen iz vidokremnelymy oznachenniamy v movi suchasnykh ukrainskykh hazet [Structural and Semantic Features of Sentences with Detached Attributes in the Language of Modern Ukrainian Newspapers]. *Scientific Notes of the Mykhailo*

- Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics):* collection of scientific papers, issue 39, pp. 76–86. (in Ukrainian).
- Ivanytska, N. L. (2005). *Ne lamai kalynu, ne striliai u ptakha. Tematychno zhrupovani teksty na ekolohichnu tematyku. Posibnyk z ukrainskoi movy dlia studentiv, uchyteliv ta uchniv [Do Not Break the Guelder Rose, Do Not Shoot the Bird]. Thematically Grouped Texts on Environmental Topics. A Ukrainian Language Manual for Students, Teachers, and Pupils*. Vinnytsia, 308 p. (in Ukrainian).
- Ivanytska, N. L. *Statystyka v movi i dlia movy [Statistics in and for Language]:* Posibnyk dlia aspirantiv, naukovtsiv-filolohiv, studentiv. Vinnytsia: Publishing House of Vinnytsia State Pedagogical University, 52 p. (in Ukrainian).
- Ivanytska, N. L. (2017). Kil'kisno-yakisni parametry morfolohichnykh klasiv sliv u povistiakh Mykhaila Stelmakha [Quantitative and Qualitative Parameters of Morphological Word Classes in the Novellas of Mykhailo Stelmakh]. *Scientific Notes of the Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics):* collection of scientific papers, issue 24, pp. 135–165. (in Ukrainian).
- Ivanytska, N. L. (2024). Prefiks yak variant morfemy ta vyjav oznak yoho semnoi yadernosti y parametrii v skladi prefiksalnykh diiesliv suchasnoi ukrainskoi movy [The prefix as a variant of a morpheme and manifestations of its semantic core and parameters in prefix verbs of the modern Ukrainian language]. *Scientific Notes of the Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics):* collection of scientific papers, issue 39, pp. 36–50. (in Ukrainian).
- Ivanytska, N. L. (2025). Suchasne ukrainske slovo v proektsii na denotat: teoriia, problemy [The Modern Ukrainian Word in Projection onto the Denotatum: Theory and Problems]. *Scientific Notes of the Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics):* collection of scientific papers, issue 40, pp. 7–25. (in Ukrainian).
- Illinich, S. Yu. (2008). Kvantyatyvna kharakterystyka formalno-syntaksychnykh parametriv zakonodavchoho tekstu [Quantitative Characteristics of the Formal-Syntactic Parameters of a Legislative Text]. *Philological Studies: Collection of Scientific Papers*. Vinnytsia, pp. 29–32. (in Ukrainian).
- Ilchuk, V. (2018). Mova suchasnykh ZMI yak ob'ekt linhvistychnykh doslidzhen [The Language of Modern Mass Media as an Object of Linguistic Research]. *Scientific Notes of the Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics):* collection of scientific papers, issue 27, pp. 89–93. (in Ukrainian).
- Kunch, Z. Y. (2007). *Universalnyi slovnyk ukrainskoi movy [Universal Dictionary of the Ukrainian Language]*. Ternopil: Educational Book 'Bohdan', 848 p. (in Ukrainian).
- Kukhar, N. (2025). Asotsiatyvne pole y asotsiatyvno-semantychni zviazky leksemy "feik": porivnialnyi analiz [Associative Field and Associative-Semantic Relations of the Lexeme "Fake": A Comparative Analysis]. *Scientific Notes of the Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics):* collection of scientific papers, issue 39, pp. 87–96. (in Ukrainian).
- Musienko, M. M., Serebriakov, V. V. (2007). *Ekolohiia. Okhorona pryrody [Ecology. Nature Protection]*. Dictionary-Reference Book. Kyiv: Znannia Publishing Association, 624 p. (in Ukrainian).
- Pavlykivska, N. (2021). Antroponimy zi sponukalnym komponentom v imennomu prostori ukraintsiv [Anthroponyms with a Motivational Component in the Naming Space of Ukrainians]. *Scientific Notes of the Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics):* collection of scientific papers, issue 32, pp. 221–227. (in Ukrainian).

- Pavlushenko, O. P., Mazai, L. A. (2021). *Kontsept «natsiia» v movnii svidomosti ukrainskoi molodi cherez pryzmu asotsiatyvnoho eksperymentu* [The Concept of 'Nation' in the Linguistic Consciousness of Ukrainian Youth through the Prism of an Associative Experiment]. *Scientific Notes of the Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics): collection of scientific papers*, issue 33, pp. 144-122. (in Ukrainian).
- Pavlushenko, O. A. (2023). *Slenhovi neolohizmy v ukrainskomu komunikatyvnomu poli periodu rosiisko-ukrainskoi viiny* [Slang Neologisms in the Ukrainian Communicative Field during the Russian-Ukrainian War]. *Scientific Notes of the Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics): collection of scientific papers*, issue 37, pp. 25-36. (in Ukrainian).
- Pavlushenko, O. A., Vataha, O. (2024). *Emotyvni zasoby ekspresyvnoho vyslovu v ukrainskii versii anhlomovnoho multiplykatsiinoho serialu "Rik ta Morty"* [Emotive Means of Expressive Utterance in the Ukrainian Version of the English-Language Animated Series "Rick and Morty"]. *Scientific Notes of the Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics): collection of scientific papers*, issue 39, pp. 17-25. (in Ukrainian).
- Perebyinis, V. I. (2002). *Statystychni metody dlia linhvistiv* [Statistical Methods for Linguists]. Vinnytsia: NOVA KNYHA, 172 p. (in Ukrainian).
- Prokopchuk, L. V. (2019). *Stylovi parametry porivnian u khudozhnomu dyskursi V. Shkliara* [Stylistic Parameters of Comparisons in the Literary Discourse of V. Shkliar]. *Scientific Notes of the Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics): collection of scientific papers*, issue 29, pp. 57-64. (in Ukrainian).
- Prokopchuk, L. V. (2023). *Funktsiine navantazhennia porivnialnykh konstruksii u strukturi skladnoho syntaksychnoho tsiloho* [Functional Load of Comparative Constructions in the Structure of a Complex Syntactic Whole]. *Scientific Notes of the Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics): collection of scientific papers*, issue 37, pp. 93-100. (in Ukrainian).
- Rusanivskyi, V. M. (1988). *Struktura leksychnoi i hramatychnoi semantyky* [Structure of Lexical and Grammatical Semantics]. Kyiv: Naukova Dumka, 240 p. (in Ukrainian).
- Sakhno, I. P., Sakhno, M. P. (1999). *Slovyk spoluchuvanosti sliv ukrainskoi movy (naiuzhyvanisha leksyka)* [Dictionary of word combinations in the Ukrainian language (most commonly used vocabulary)]. Dnipropetrovsk: Dnipropetrovsk University Press, 544 p. (in Ukrainian).
- Selivanova, O. (2010). *Linhvistychna entsyklopediia* [Linguistic encyclopaedia]. Poltava: Dovkilia-K., 844 p. (in Ukrainian).
- Tsekhanska, O. F. (2008). *Ukraina. Zhyvyi svit* [Ukraine. The Living World]. Kharkiv: Ranok Publishing House, 128 p. (in Ukrainian).

Sources

- Andrukhovych, S. (2011). *Feliks Avstriia* [Felix Austria]. Lviv: Saryi Lev Publishing House, 288 p. (in Ukrainian).
- Hnatko, D. (2012). *Skelia chervonoho sontsia* [The Cliff of the Red Sun]. A Novel. Kharkiv: Book Club "Family Leisure Club," 336 p. (in Ukrainian).
- Honchar, O. (1985). *Tvoia zoria* [Your Star]: a Novel. Kyiv: Dnipro, 368 p. (in Ukrainian).
- Hutsalo, O. (2007). *Sim'ia dykoi kachky* [The Family of the Wild Duck]. Kyiv: Shkola, 218 p. (in Ukrainian).
- Dovzhenko, O. (2007). *Zacharovana Desna. Kinopovisti. Opovidannia. Shchodennyk* [The Enchanted Desna. Film Stories. Short Stories. Diary]. Kharkiv: Folio, 287 p. (in Ukrainian).

- Kobylianska, O. (1988). *Povisti. Opovidannia. Novely [Stories. Tales. Novellas]*. Kyiv : Naukova Dumka, 668 p. (in Ukrainian).
- Kotsiubynskyi, M. (2011). *Dorohoiu tsinoiu: opovidannia [At a High Price: Short Stories]*. Vinnytsia : State Cartographic Factory, 120 p. (in Ukrainian).
- Nechui-Levytskyi, I. (1990). *Kaidasheva sim'ia [The Kaidash Family]*. Kyiv : Radianska Shkola, 416 p. (in Ukrainian).
- Panas Myrnyi (2007). *Khiba revut voly, yak yasla povni [Do the Oxen Low When the Manger Is Full]*. Donetsk : BAO Publishing Company, 416 p. (in Ukrainian).
- Stelmakh, M. (2012). *Tomu i stav ya siyachem [That's Why I Became a Sower: Selected Works]*. Vinnytsia : FOA Rohalska I. O., 216 p. (in Ukrainian).
- Sukhomlynskyi, V. (2012). *Vsi dobri liudy – odna simia [All Good People Are One Family]*. Collection of works. Kharkiv : Publoshing 'Shkola', 160 p. (in Ukrainian).
- Khvylovyyi, M. (2004). *Vybrani tvory [Selected Works]*. Kharkiv : Vesta, Ranok Publishing House, 352 p. (in Ukrainian).
- Shkliar, V. (2019). *Chorne sontse: zbirka [Black Sun: A Collection]*. Kharkiv : Book Club "Family Leisure Club," 304 p. (in Ukrainian).

Abbreviations for lexicographical works

- LDMUL (2004) – *Large Dictionary of the Modern Ukrainian Language* / compiled and edited by V.T. Busel. Kyiv; Irpin : Perun Publishing House, 1440 p.
- LE (2007) – *Literary Studies Encyclopedia*, in 2 vols. Vol. 2. / Edited by Yu. I. Kovaliv. Kyiv : Akademiia Publishing Center, 624 p.
- SPE (2007) – *Small Philological Encyclopaedia* / compiled by O. I. Skopnenko, T. V. Tsymbaliuk. Kyiv : Dovira Publishing House, 477 p.
- NEDUL (2008) – *New Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language*, in 3 volumes. Vol. 1. Kyiv : Akonit, 926 p.; Vol. 2, 956 p.; Vol. 3, 863 p.
- DLT (1983) – *Dictionary of linguistic terms* / L. I. Hanych, I. S. Oliinyk. Kyiv : Vyshcha shkola, 360 p. (in Ukrainian).
- DSUL (2009) – *Dictionary of Synonyms of the Ukrainian Language* / A. A. Buriachok, G. M. Hnatiuk et al. Kyiv : Naukova Dumka, vol. 2, 960 p.
- DUBT (2012). *Dictionary of Ukrainian Biological Terminology*. Kyiv : KMM, 744 p.
- DUL (2012) – *Dictionary of the Ukrainian language* / ed. by V.V. Nimchuk and others. Kyiv : Prosvita Publishing House, 1320 p.
- UL (2007) – *Ukrainian language: an encyclopaedia* / ed. by V.M. Rusanivskyi, O.O. Taranenko (co-chairs) and others. Kyiv : Bazhan Ukrainian Encyclopaedia, 854 p.
- ULSDLT (2001) – *Ukrainian language. A short dictionary of linguistic terms* / S. Y. Yermolenko, S. P. Bybyk, O. I. Todor. Kyiv : Lybid, 224 p.

Автор

Ніна Іваницька, доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української мови
e-mail: nina.ivanytska@vspu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-8111-3645>

Конфлікт інтересів

Автор засвідчує про відсутність конфлікту інтересів

Author

Nina Ivanytska, Doctor of Science in Philology, Full
Professor of the Department of the Ukrainian Language
e-mail: nina.ivanytska@vspu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-8111-3645>

Conflict of Interests

The author declares that she has no conflict of interest

УДК 811.161.2'367:821.161.2'06-31.09
DOI 10.31652/2521-1307-2025-41-06

Синтаксичні експресеми в повісті «Вертеп» Аркадія Любченка

Людмила Прокопчук <http://orcid.org/0000-0002-8735-3049>

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Надійшла до редакції: 17.09.2025 • Схвалено до друку: 27.11.2025

Анотація

У статті з'ясовано особливості синтаксичної організації повісті «Вертеп» А. Любченка, виявлено специфіку повтору як одного з домінантних засобів у художньому дискурсі митця, зокрема визначено, що системне використання повтору є інтегральним параметром усіх новел аналізованого твору митця; повтор як ефективний засіб просторово-часової організації тексту слугує засобом активізації уваги уявного читача, забезпечує постійний зв'язок з ним, акцентує на ключових компонентах змісту. Окреслено функційно-семантичне навантаження парцельованих і вставлених конструкцій; схарактеризовано лексико-семантичну організацію виокремлених синтаксичних експресем; визначено їхню роль в організації текстової структури та реалізації авторського задуму. З'ясовано, що використання парцельованих конструкцій дало змогу авторові посилити смислові та експресивні відтінки значення, увиразнити певні художні деталі, а вставлені конструкції слугують ефективним засобом вираження емоційних та оцінних міркувань, діалогізації та інтимізації тексту, посилення уваги читача до певних його аспектів.

Ключові слова: експресивний синтаксис, експресеми, повтор, парцельовані конструкції, вставлені конструкції, Аркадій Любченко

Syntactic Expressemes in the Story «Vertep» by Arkady Lyubchenko

Liudmyla Prokopchuk <http://orcid.org/0000-0002-8735-3049>

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnitsia, Ukraine

Received: 17.09.2025 • Accepted: 27.11..2025

Abstract

The study of a writer's creative language has not lost its relevance since the first attempts of man to decode the author's intentions, to comprehend the peculiarities of individual artistic and aesthetic modeling of the world. The syntactic organization of a literary text is one of the components of individual authorial expressiveness. The theoretical foundations of the study of the lingvostylistic category of expressiveness are outlined in the works of N. Huyvanyuk, S. Yermolenko, A. Zagnitko, L. Matsko, A. Moisienko, V. Chabanenko and other linguists. The texts of A. Lyubchenko have repeatedly attracted the attention of linguists and have become the object of scientific research by A. Agafonova, Yu. Kalashnyk, N. Ladynyak, I. Marinenko and others. The **purpose** of the article is to identify and analyze the dominant means of expressive syntax in a story «Vertep» by A. Lyubchenko, to outline their role in modeling the author's picture of the world. To implement the outlined tasks, the structural-functional **method** was used (to determine the structure of expressive syntaxes and their functioning in the analyzed text); the method of semantic analysis (to clarify the semantics of the studied syntactic units); and the descriptive method (to carry out a general analysis and systematize the studied syntactic phenomena). **Results.** The «Vertep» is a lyrical story consisting of 11 short stories in which the author presents his own reflections and philosophical generalizations regarding the course of social processes in Ukraine in the 1920s. Each of the short stories has its own composition, special rhythm, but their integral parameter is the systematic use of repetitions that verbalize the author's intentions. One of the most common syntactic means of creating expression in the story «Vertep» by A. Lyubchenko is repetition – a stylistic figure that involves the repeated repetition of words, phrases, and sentences in order to emphasize the language and enhance its expressive and pictorial properties. In the analyzed short stories, repetition serves the function of strengthening, highlighting key components of the content, verbalization of authorial intentions, highlighting key content components. Repetitions provide a constant connection with the imaginary reader, activating his attention and imagination. A productive means of organizing the text of the story «Vertep» is parceled constructions, which are one of the defining features of the artist's individual style. The active using of parceled constructions allowed the author to enhance the semantic and expressive shades of meaning, to enhance the expressiveness of the text. The author uses inserted constructions to enhance the «informational richness» of the narrative, express emotional and evaluative considerations, dialogize and intimate the text, and increase the reader's attention to certain aspects. **Conclusion.** So, syntactic expressemes, such as repetition, parceled and inserted constructions, ensure the effectiveness of the author's communicative influence on the reader, help to decode hidden meanings, and understand the features of A. Lyubchenko's individual style.

Keywords: expressive syntax, expressemes, repetition, parceled constructions, inserted constructions, Arkady Lyubchenko

Постановка проблеми. Дослідження мовотворчості письменника не втрачає актуальності із часів перших спроб людини декодувати авторські інтенції, досягнути особливості індивідуального художньо-естетичного моделювання світу, адже мова є «тим кодом, за яким прочитуються різнорівневі смисли: інформативні, культурні, духовні, психологічні, власне лінгвістичні» (Маленко, 2010, с. 5).

Синтаксична організація художнього тексту є одним із складників індивідуально-авторської виразності, оскільки синтаксис речення – «це саме та сфера мовної структури, яка безпосередньо віддзеркалює результати взаємодії всіх її рівнів» (Завальнюк, 2012, с. 39). Синтаксичні одиниці є засобом вербалізації авторських інтенцій, маркером експресивізації та суб'єктивізації мовлення. Під час визначення статусу синтаксичних експресем до уваги беруть два критерії: прагматико-стилістичний (спрямований на увиразнення логічного та емоційного змісту повідомлюваного) та формальний (зорієнтований на наявність синтаксичного розчленування) (Вовк, 2016, с. 256).

Теоретичні засади вивчення лінгвостилістичної категорії експресивності окреслено в працях Н. Гуйванюк, С. Єрмоленко, А. Загнітка, Л. Мацько, А. Мойсієнка, В. Чабаненка та ін. Услід за А. Мойсієнком, експресивність потрактовуємо як «логіко-емоційну виразність, явище особливої інтенсивності, що досягається як за допомогою різнорівневих мовних засобів, так і градацією якісних і кількісних ознак на всіх рівнях мови (Мойсієнко, 1990, с. 26). Проблему функціонування експресивних синтаксичних одиниць в ідіолекті українських письменників розглянуто в працях С. Єрмоленко, В. Богатко, О. Галайбіді, І. Завальнюк, Н. Іваницької, Г. Удовиченко та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Мова прози А. Любченка, одного з яскравих представників літературного процесу 1920-х рр., неодноразово привертала увагу вітчизняних лінгвістів і була предметом наукового пошуку А. Агафонові (лексичні особливості мовостилію митця), Ю. Калашник (синтаксична організація речень із ключовими словообразами), І. Мариненко (адвербіативи в художньому мовленні письменника) та ін. Особливостям функціонування повторів у новелах митця («Тихий вечір», «Найменням – жінка», «№ 2002», «Ворог», «Кров», «Via dolorosa») присвячена наукова розвідка Н. Ладиняк «Повтор як домінувальний образний засіб орнаментальної прози Аркадія Любченка» (Ладиняк, 2012). Авторка з'ясувала роль повтору у творенні ритму в аналізованих текстах, окреслила його стилістичні функції, зокрема зазначила, що повтори виконують «текстотвірну функцію, розгортаючи повідомлюване; продукують надмірність, семантику множинності; конденсують авторську думку, підсилюють емоційне сприймання твору; є своєрідними ритмічними і смисловими скріпами, які підсилюють цілісність твору» (Ладиняк, 2012, с. 45). Проте синтаксичні експресеми повісті «Вертеп» ще не були предметом дослідження, що зумовило актуальність цієї розвідки.

Мета статті – виявити й проаналізувати домінантні засоби експресивного синтаксису в повісті «Вертеп» А. Любченка, окреслити їхню роль в моделюванні авторської картини світу. Для досягнення мети окреслено такі **завдання**: виявити специфіку повтору, парцельованих та вставлених конструкцій як визначальних засобів експресивного синтаксису «ліричної повісті в новелах»; проаналізувати їхню структурно-семантичну організацію; визначити роль таких конструкцій у втіленні ідейного задуму митця.

Для реалізації завдань використано структурно-функційний метод (для визначення структури експресивних синтаксем та їх функціонування в аналізованому тексті); метод семантичного аналізу (для з'ясування семантики досліджуваних синтаксичних одиниць); описовий метод (для здійснення загального аналізу та систематизування досліджуваних синтаксичних явищ).

Виклад основного матеріалу дослідження. Творчість Аркадія Любченка припадає на початок ХХ століття – «добу бурхливого українського культурного відродження» (Агеева, 1998, с. 331). І хоча літературна діяльність митця тривала лише близько десяти років, проте «без його прози важко осмислити в усій повноті українське письменство ренесансних двадцятих» (Агеева, 1998, с. 335).

За короткий період активного творчого пошуку власного стилю (ідеться про 1924–1933 рр.) митець написав низку різножанрових текстів, які засвідчили розмаїтий тематичний діапазон. Своєрідною візитівкою цього творчого етапу письменника називають «Вертеп» – ліричну повість, що складається з 11 невеликих за обсягом новел, у яких автор подає власні рефлексії та філософські узагальнення щодо перебігу соціальних процесів в Україні у 20-х рр. ХХ ст. Кожна з новел має свою композицію, свій особливий ритм, який увиразнюють синтаксичні конструкції, що оприявнюють структурно-семантичну своєрідність творів А. Любченка. Хоча текстовий простір новел наповнюють різноманітні синтаксичні експресії, та все ж доміантними з-поміж них постають повтори, парцельовані та вставлені конструкції.

Одним із найпоширеніших синтаксичних засобів створення експресії в повісті «Вертеп» А. Любченка слугує повтор – стилістична фігура, що передбачає кількаразове повторення слів, словосполучень, речень з метою увиразнення мови, посилення її експресивно-зображувальних властивостей.

В аналізованих новелах повтор виконує функцію посилення, виділення ключових компонентів змісту. Наприклад, уже у вступній новелі «Слово перед завісою» автор активно використовує різні види повтору – анафору, полісиндетон для акцентування певних слів, інтимізації тексту. Багаторазове повторення імперативу «не ждiть» спростовує читацькі очікування щодо змісту твору, водночас анонсує подальше розгортання подій за допомогою сполучення слів «перед вами»: *Отже, не ждiть жорстокої драми про Іродову смерть, не ждiть грайливої п'єси про Смерть і Багача. Не ждiть старого стереотипу. Не ждiть акуратненької послідовності. Не ждiть нічого особливо трагічного, бо трагедія – явище досить умовне і не завжди буває бажане. Не ждiть також нічого надміру веселого, бо веселощі теж – явище досить умовне і теж не завжди бажане* (Слово перед завісою, с. 266); *Перед вами злива найрозмаїтіших кольорів та відтінків. Перед вами, як бачите, грандіозний калейдоскоп. Перед вами сліпучий екран відблисків, зворушлива симфонія удару і ласки. Перед вами* (без перебільшень) – *саме життя!* (Слово перед завісою, с. 267).

Форма монологу виправдовує кількаразове повторення наказових, питальних речень, які забезпечують постійний зв'язок з уявним читачем, активізують його увагу і уяву: *Хай він яріє – п'янка справдешня радість! Хай будуть повні ваші серця, як повні бувають келехи, і... не звертайте уваги на інших! Придивіться краще до цих смарагдових акордів, – хіба не зворушують вас? До цієї принадної плинності аквамарину, – хіба не поема тихих вечорів на далеких лагунах? До цих разючих, фіалково-білих, як блискавки, скерцо, – хіба раз по раз не стискається серце й не скрикує ваша кров?* (Слово перед завісою, с. 268); *Хто?.. Хто наслідиться сказати, що ви не молоді?* (Mystere profane, с. 277).

Кожна з новел ліричної повісті має свою композицію, свій особливий ритм, проте їхнім інтегральним параметром є системне

використання повторів, що вербалізують авторські інтенції. До прикладу, в новелі «Пантоміма» повтор виконує текстотвірну функцію. Ключовий образ новели – маленька дівчинка – багатогранний: це велика любов і велика радість, це велика тривога, великий химерник, великий самолюб, великий хитрун, велика нетривалість, великий діалектик, великий захват, великий інтуїт, великий консерватор, великий раб своїх прикрас, свого куточка, це і великий бунтар та жорстокий сміливець. Речення-повтори (*Маленька дівчинка – велика любов чи Маленька дівчинка – великий самолюб та ін.*), стислі, лаконічні, емоційно навантажені, композиційно єднують всі зображення внутрішніх трансформацій психічного стану персонажа, особливостей сприймання нею навколишнього світу: *Маленька дівчинка – великий самолюб. Співчуття, звичайно, трохи стискає її серце, але в той же час її серце сповняє нове, приємне, сильне відчуття особистої переваги. І щоб побороти перше неприємне, вона, як бачите, чимдуж знову береться до гри* (Пантоміма, с. 295).

У новелі «Танок міського вечора» за допомогою повтору автор розкриває образ міста, що асоціюється в нього з багатогранним образом жінки. Місто для А. Любченка – це «кольориста гама» облич: *Вас обступає ряснота облич, що на них такі щедрі бувають тільки міські вечори, облич, що швидко зринають і тануть, спалахкують і гаснуть, мінливо пропливають, немовби на цих хідниках вечір повів за собою якусь своєрідну безкраю фарандолу. Ви впізнаєте їх: круглі, продовгасті, квадратіві, підстругані, обрубані, зарослі й голені, здорові й скалічені <...>.*

Обличчя, що від них повіває привітом, або сірі й скупі на привіт. Вирази спокійні, що прихиляють своєю певністю, або непокійні, що дратують своєю підозрою. Очі зацікавлені, що люблять часто озиратися, або гордовиті, що приховують цікавість за своїм шанобливством. Обличчя гладкі й худорляві, шляхетні й грубі,

оприскливі й добродушні. Обличчя деспотичні й затуркані, дегенеративні й соковиті, прості й самозакохані, розумні й тупі, захоплені й байдужі, приховані й відверті, радісні й безбарвні, сміливі й полохливі, задьорні й нерішучі, юні й старі. Обличчя рухливі, обличчя мертві, обличчя живі, обличчя замасковані (Танок міського вечора, с. 290–291).

У «Вертепі» повтори виступають «смысловими скріпами, що підсилюють цілісність твору» (Ладиняк, 2012, с. 45). Так, новела «Соло неприкаяної лірики» містить роздуми автора про швидкоплинність життя, постійні зміни в ньому, їхню незворотність. Автор веде діалог з уявним читачем, що створює ефект непідробної щирості, спонукає до роздумів. Посилує вплив синтез інших стилістичних засобів увиразнення, як-от плеоназм, порівняння: *Шалено-швидко пролітають наші дні, мчать життям, як розлогими степами, наші буйногрові місяці, пропливають, як гордовито задумані кораблі, наші роки...* (Соло неприкаяної лірики, с. 269). Ця фраза як своєрідний музичний рефрен повторюється в середині й у кінці новели, змушуючи читача осмислити сутність повторюваних фрагментів: *Ви думаєте: шалено-швидко пролітають наші дні, мчать життям, як розлогими степами, наші буйногрові місяці, пропливають, як гордовито задумані кораблі, наші роки, пропливають у безвість, щоб не вернутись* (Соло неприкаяної лірики, с. 271). Вони можуть супроводжуватися подальшими рефлексіями автора, у такий спосіб інтимізуючи зв'язок між автором і рецепієнтом.

За спостереженнями Г. Табакової, «роль повторів полягає у створенні характерної для ліричної прози ритмізації, анафористичні повтори сугестують оповідь» (Табакова, 2016, с. 129). Частотний поділ на абзаци лише посилює такий вплив, акцентуючи увагу читача: *Чи не здається вам, що ці овали ген-ген заораних вчора ланів, ці тугі в рожевих цілунках перса легітно пашать?*

Чи не здається вам зараз, що ця запашила персть, ця розбурхана вчора коханка лише злегка замріяно-млосно примружила очі і жде, нетерпляче жде, щоб хутчій сюди впало сім'я?

Чи не здається вам, що в цій вранішній млості мріє вона за того дужого з металевими м'язами героя, який не томитиме довго й грубо її жагу, який прийде, десь певне, незабаром, рішучий, уважний, щоб охопити її всю в свої міцні руки і без вагань, без сутужних перерв і надаремного нуду радісно й легко дати їй плід? (Mystere profane, с. 280).

Продуктивним засобом організації тексту повісті «Вертеп» слугують парцельовані конструкції, що є однією з визначальних ознак індивідуального стилю митця. Активне застосування парцельованих конструкцій дало змогу авторові посилити смислові та експресивні відтінки значень, забезпечити ефект спонтанної невимушеності оповіді.

За межі речення письменник виносить здебільшого підрядні частини, що увиразнюють семантико-синтаксичні відношення причини (*Майте завжди терпіння пожаліти слабших. Бо це ж ті, які думають, що знають багато, а знають так мало-мало, це, мабуть, ті, що не бояться нічого, крім сильної віри* (Слово перед завісою, с. 268)); з'ясувальні (*Далі ви бачите, як у вашому сусідньому густовітому закуткові тіль-тіль коливається передсвітанкова тиша. Як там, оповита ще сивою дрімотою, мов на полотні художника, що подав дрімотну давнину хашів, нерухомо стоїть сизозеленаста задума* (Mystere profane, с. 277); *Чуєте? Як рівномірно, повно, мов той могутній міх над горном, движать легені. Як рівномірно, чітко, мов той чіткий невтомний маятник, співає серце* (Атлетика, с. 316)). Парцельованими можуть бути і частини складносурядного речення: *Пригадайте собі, що людина була колись просто хребетною твариною. А потім мавпою. А потім дикуном. А потім уже поволі стала людиною* (Лялькове дійство або повстання крові, с. 302). Такі парцельовані елементи допомагають доповнити,

поглибити, уточнити зміст базового речення, посилити його експресію, виразність, забезпечують ефект поступового нарощування змісту.

Парцельованими можуть бути також і члени речення, серед них – присудки (*Тоді поволеньки підводиться друга, ще молодша, жіноча, і розгадливо, непевно ступає кілька кроків наперед. І також зупиняється. І також мовчить* (Лялькове дійство або повстання крові, с. 314); *Ваш погляд закружляв над Інгульцем, над Саксаганню, Жовтою... Припав до цілини, занурився у надра* (Атлетика, с. 319); обставини (*Вона повзе крізь невгавучий гуркіт. Зрадливо, гнівно* (Атлетика, с. 321); прикладки (*Так! Ви схвилювано простягаєте руку назустріч коханці. Мудрій, сильній, звабливій красі, що її в цій родючій країні вже знайдено* (Танок міського вечора, с. 287)). Реалізуючи прагматичні потенції автора, такі парцельовані одиниці набувають особливого семантичного навантаження, змушуючи читача звернути увагу саме на цю актуалізовану інформацію.

Показовим для стилю повісті «Вертеп» є активне функціонування вставлених конструкцій, які по-різному реалізують авторський задум, доповнюючи, уточнюючи асоціативні зв'язки взаємопов'язаних явищ дійсності: *Якщо в тому давньому вертепі за лицедіїв правила невеличкі дерев'яні ляльки, то тепер, коли людська істота зазнала великого поступу, ми, безперечно, можемо собі дозволити, щоб за лицедіїв правила почуття, думки, окремі слова, окремі образи або й самі живі істоти (звичайно, це зовсім не заперечує у нас чималої наявності й чималої ролі незграбно-натуралістичних ляльок)* (Слово перед завісою, с. 266); *Це праве вікно (тут є ще ліве, протилежне) здивилося просто на кладовище, бо стіни вашого міського будинку просто межують із кладовищем* (Мелодрама, с. 273); *Приходить з портфелем або якимись паперами (очевидно, просто з роботи)* (Сеанс індійського гастролера, с. 282).

Монологічність оповіді посилює значущість вставлених конструкцій, що допомагають авторові не лише пояснювати, доповнювати, уточнювати зміст повідомлюваного в базовому реченні, але й подавати оцінні міркування. Узагальнення спостережень щодо особливостей уживання вставлених конструкцій в українській прозі 20-30-х років дали підстави О.Галайбіді виокремити ситуативні (ті, що коментують, пояснюють зміст базового речення) та суб'єктивно-оцінні конструкції (ті, що містять оцінні роздуми автора) (Галайбіда, 2009, с. 7).

В аналізованому тексті трапляються вставлені конструкції обох типів, напр.: *Проте, сповнені цього разу незрозумілого бунтарства (бувають такі неприкаяні дні), ви починаєте перегортати сторінки цих пом'яшкнених свідків допитливості й хвилювань* (Соло неприкаюної лірики, с. 271); *Кінець кінцем (і як їй побороти нестримне бажання!)*, вона вже мене у руках грудочку снігу (Пантоміма, с. 294).

Вставлені конструкції допомагають авторові налагодити інтелектуальний зв'язок із читачем, спонукати його до активного сприйняття повідомлюваного, напр.: *Я щиросердо вам співчуваю, бо не ви – чуєте? – не ви винні в цій, висловлюваній вами, облуді* (Сеанс індійського гастролера, с. 285); *Була пізня осінь, коли раз у раз набігали із степу ватаги вітрів, гнали, як тих розкошланих бранок, натовпи хмар, і бранки, лементуючи, стукали в вікна, добивались до хат, а ночами, – пам'ятаєте? – вони іноді стогінно ридали* (Найменням жінка, с. 323). Автор апелює до життєвого досвіду читача, а використання питальних речень забезпечує діалогізацію тексту.

Експресивність висловлення в аналізованій повісті увиразнюють вигуки та емфатичний повтор слів базового речення, що оформлюються окличною інтонацією: *Ясна річ, що на місце події спішно з'являється кілька дорослих і згодом, притишивши рейвах, покартавши як слід за подібну поведінку (о, ці неможливі уважні дорослі!), категорично наказують не вчиняти*

дурниць (о, ці неможливі сухі накази!), а багатьом оповіщають, що час уже кінчати гулянку (о, ця неможлива сувора неволя!) і силоміць ведуть до хати (о, неповторне, голубе дитинство!) (Пантоміма, с. 300). Спорадично трапляються вставлені конструкції, що становлять мінітекст, одиницю тексту, що «складається з декількох предикативних структур, становить окрему самостійну мікротему, що репрезентує авторські відступи або ретроспективні коментарі» (Галайбіда, 2009, с. 7). До прикладу, у новелі «Лялькове дійство або повстання крові» автор ніби принагідно (про що засвідчує використане вставне сполучення слів *до речі*) забезпечує від мовленнєвих помилок, що можуть бути спричинені недосконалим знанням мов, у лексичному складі яких трапляються слова з однаковим фонемним складом, але різним значенням: *Двое середнього віку людей вертаються з лекції, що її цього вечора виголосив приїжджий заслужений професор естетики й моралі на тему «Наша дійсність і проблема статі» (до речі, тим сьогоднішнім співучасникам, що й досі погано знають свою мову, треба нагадати, що слово «стать» значить те ж саме, що значить російське «пол». Тих же росіян, що добре знають свою мову, треба застерегти, що тут слово «пол» не має нічого спільного з полом, яким вони ходять у себе в хаті, а визначає воно ту органічну різницю, що ділить людство на жінку й чоловіка)* (Лялькове дійство або повстання крові, с. 301).

Функції вставлення в аналізованих новелах виконують слова, словосполучення, прості та складні речення, предикативні частини складного речення: *Перед вами (без перебільшень) – саме життя!* (Слово перед завісою, с. 267); *Був такий день, коли ви, хоч і мали вільний час (а може, саме тому, що мали його), ви не пішли на цікаву лекцію, і не поїхали на полювання, і не взяли читати нову книжку, і не завелися з ким-будь на довгу суперечку, а просто... з чималою увагою почали чомусь упорядковувати вашого стола, хоч цього сухого*

порядочку на робочому столі ви одвіку не любили і, мабуть, не любитимете (Соло неприкаяної лірики, с. 270).

Однією з індивідуально-авторських особливостей використання вставлених конструкцій в повісті «Вертеп» є вставлення-ремарки, що характеризують здебільшого драматичні твори, проте А. Любченко їх використовує як засіб характеристики дій персонажа: *(Постать гостя вражено застигла); (Постать гостя нервово здригається); (Постать гостя різко хитнулася і починає мерхнути); (Постать поволі тане й зникає)* (Сеанс індійського гастролера, 285–286).

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Отож синтаксичні експресеми, такі як повтор, парцельовані та вставлені конструкції,

забезпечують ефективність комунікативного впливу автора на читача, допомагають декодувати приховані смисли, осягнути особливості індивідуального стилю А. Любченка.

Повтор як один із визначальних складників індивідуально-авторської виразності слугує засобом ритмізації тексту, сугестування оповіді. Парцельовані конструкції дають змогу створити широку подієву панорамність, посилити виразність та експресивність новел. Вставлені конструкції забезпечують посилення уваги читача на тих чи тих аспектах оповіді, вираження емоційно-оцінних міркувань.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в аналізі інших синтаксичних експресем у творах А. Любченка.

Література

- Агафонова, А. М. (2011). Лексичні особливості мовостилу Аркадія Любченка. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*, вип. 28, с. 3-6. URL: [file:///C:/Users/123/Downloads/Npkpnu_fil_2011_28_3%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/123/Downloads/Npkpnu_fil_2011_28_3%20(1).pdf) (01.08.2025).
- Агеева, В. (1998). Аркадій Любченко. *Історія української літератури XX століття: У 2 кн.* Кн. 1: Перша половина XX ст. / За ред. В. Г. Дончика. Київ : Либідь, с. 331-335.
- Богатько, В. В. (2023). Неповні речення як засіб експресивності мови творів для дітей Євгена Гуцала. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Філологія (мовознавство), Вінниця : ТОВ «фірма Планер», вип. 37, с. 68-76. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2023-37-68-76>
- Вовк А. І. (2016). Експресивний синтаксис: з історії вивчення. *Український смисл*, № 2016, с. 254-265. URL: <file:///C:/Users/123/Downloads/152-Article%20Text-264-1-10-20160712.pdf> (01.08.2025).
- Галайбіда, О. В. (2009). *Вставлені конструкції в українському художньому тексті*: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01, Київ, 20 с.
- Гуйванюк, Н. В. (2011). Лексичні й синтаксичні експресеми як засіб суб'єктивізації висловлення (на матеріалі творів буковинських письменників). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови*, вип. 7, с. 90-96. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15985/Guyvanyuk.pdf?sequence=1> (05.08.2025).
- Жук, Т. В. (2005). *Лексичний та синтаксичний повтор в українській народній творчості (на матеріалі українських народних казок)*: автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.01, Київ, 18 с.